

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRALYI FELSÉG'
ENGEDELMÉVEL

Nro 35.

Költ Bétsben, Mind Szent Havának (Octóbernek)
31-dik napján 1797-dik Elztendőben.

Az *Ánglusok és Hollandusok között történt tengeri viadalról*, oly értelmű Ámsterdami Tudósítást közölt a' Kolóniai Fr. Újság; mintha a' Hollandusok diadalmaskodtak volna az Ánglusokon, mely Híradás által megtsalattattak egynehany más Német-Bírodalmi Újságok is: de bezzeg ellenkezőképpen adta elő e' verekedés' históriáját, a' Hollandus Sereg' Fő-Vezére *de Winter*, a' ki maga is fogságba esvén

M m

egy Levelét írt Oct. 12-dikénn Hágába az Anglus Admirális *Duncán'* hajójáról, mely Levelét közönségesen fel-olvasott a' Batáviai Nemzeti gyűlés' Elölülője Oct. 13-dikánn, 's azután nyomtatásban is ki-adattatott ezen Levél, melynek magyar értelme így következik:

„Vice Admirális *de Winter*, a' Tengeri dolgokra-ügyelő Nemzet-gyűlési Deputátzióhoz.“

„Méjj szomorúsággal jelentem az Uraknak, hogy tegnap, úgymint Oct. 11 dikén, előnkbe akadtak az Anglusok. Mi azonnal ütközet rendbe-állottunk; és én jelt adtam, hogy a' hajók oly közel álljanak egymáshoz, valamint tsak lehet: de az én ebbéli akaratom, nem a' leg-jobb móddal telyesedett: melynek okai vóltak: a' változó kemény szelek; a' nagy víz; és némely hajóknak késedelmessége. Tizengy órakor meg-támadta az ellenség, a' mi líneánk' utolsó részét, és által-indúlt vakmerőenn a' líneán keresztül. Én, reménytettem hogy el lehet vágni az ellenség' líneáját: azért is meg-parantsoltam a' szélső hajónak, hogy vonja öfzfze egynehány vitorláit: de ezenn rendelésem semmit se' használhatott. Lassan lassan viadalba keveredtünk, jóllehet nem egyenlő számmal. Engem elébb két, azután egyszerre három hajók támadtak meg. *Herkules*

(nevű) hajónk, mely, második volt előttem a' línéabann meg gyűladt, 's azután egyenessenn reám hajratott a' szél által. Képtelen voltam tehát a' mennyire lehetett ki-térni előle, de ezezzel mozdulásom által, egy negyedik Anglus hajó mellé mentem, mely az Admirális hajó volt. Rövid idő alatt minden vitorláim özsze-lövöldöztek. Midőn az utolsó jeladás által, segítségemre akartam hívni más hajókat, a' zafzló' kötelét is ki lötték a' kezemből. Ezen közben el vétegett *Vasse-naer* hajónk, vagy azért, hogy mindjárt a' viadal' eleinn meg-sebesedett a' Kapitány; vagy azért, mivel igen sok nép elveszett; vagy, Isten tudja! mitsoda más okból. Hasonló sorsa volt *Haarlem; de Vries; Delft*; és *Jupiter* hajóinknak. *Jupiternek* úgy el lötték az árbotz-fáját, hogy ki esett az a' tengerbe: ámbár én mind ezeket a' gőz és füst miatt nem láthatam; mivel szüntelenvaló hartzban voltam. Végre a' 3 árbotz-fan és holmi ringyrongy vitorlán kívül, semmi se' maradt meg a' hajóm' felső-készületéből, mindent el lövöldözött az ellenség. Igen sok népet is vesztettem: mindazáltal meg próbáltam még is, erőssen tüzeltetve, és vitorláim' szakadozott darabjait a' szélhez mint lehetett alkalmaztatva, ki verekedni az Anglus hajók közzül, hogy így, vagy a' szárazra

M m 2

juthassak, vagy hogy egynéhány hajóinknak, melyek még alkalmas erőben voltak, alkalmatosságot szolgáltassak a' rajtam való segítségére. De nem boldogúlhattam. Két órákor, mind a' 3 árbotz-fám le-dült. Még ezentúl fél óráig viaskodtam *Wrackkal* (Ánglus hajóval). De midőn többé semmi reménységem nem lehetett; 's a' hajóink is látván hogy a' zászlóm le-lövettetett el távoztak tőlünk: akkor az én Embereim, kiknek fele részénél már több oda volt, meg-szüntek tüzelni; és 3 órákor még egy Ánglus Fregát érkezett; melyről egy Tiszt hozzám jött; 's engem *Duncan* Admirális hajójára vitt. Az *Egyenlőség* (nevű hajónk) nem messze állott tőlem a' szél' ellenében. Láttam hogy ez se' védelmezte többé magát; 's egészen meg-szünt a' tüzeléstől. A' vitorláit, diribről darabrá vóltak szakadozva. Mi az oka; hogy ez a' hajó meg-adta magát? nem tudom: valamint nem tudom; az *Admiral de Vires*; *Derift*; és *Harlem* hajóink' magok megadásának okát is. *Herkules* hajó ki-vetette az utolsó árbotz-fáját a' tengerbe; 's óltotta a' tüzet: de éppen ezenn foglalatoskodása által került szintén úgy; valamint én, az Ánglus hajók közzé; 's kénytelen volt hasonlóképpen meg-adni magát. A' Tisztjeimmal 's egész népemmel i en meg-vagyok elégedve; 's ajánlom Öket az

Uraknak mint olyan Embereket, kik az utolsó lehetőségig védelmezték magokat, 's hívek maradtak az Admirálisokhoz. Mind a' két részről igen tüzes volt a' viaskodás, és sok Ember hullott el. Az Anglusok, sok lövést kaptak a' hajójaik fenekénn, és sok Embert vesztettek. Kilentz lineai hajóiknak meg-igazgattatása végett a' *Yarmouthi* Kikötőhelyben voltak Ők. Szombaton estve értették meg, hogy Mi a' tengerenn vagyunk. Minekutánna 24 órák alatt újra eleséget vettek magokhoz: fűlnek erefztették vitorláikat. Azon 9 hajóik helyébe, melyeket Kúra alá adtak, nyóltzat kaptak részszerént *Portsmouth* alól, részszerént a' *Dünenből*. Tizenhat lineai hajókkal jöttek, a' melyek között csak egy volt 50 ágyús: a' többek, legnagyobb részént 74 ágyúsok. Leg-szerentsétlenebb napja vala az, az én életemnek. Jóllehet az én hajómon, és sok más hajókon is, mind az okosság meg volt fő mértékben, mind a' személy szerént való bátorság is: mindazáltal a' szerentsétlenségnek eleit nem vehette. Tsak azért betsülnek minket a' mi ellenségeink; hogy oly meg-átalkodtsággal óltalmaztuk magunkat. Sohatalan nem volt még oly véres ütközet mint az. El nem múlatom az Urakat tudósítani környülállásosann: mihelyest módomból beszélek benne. Most az Anglus Admirális' jó-

ságából, tsupán előljáró Tudósításomat kívántam bocsátani az Urakhoz, 's egyfeszermind szívekre kötöm, hogy gondoskodással 's figyelemtelenséggel viseltessenek egy olyan csoport Foglyok eránt, kik a' magok derek vitézségjékért, jobb sorsra vólnának érdemesek: kiváltképpen a' Szabadság' (nevű hajó) népe. Ajánlom az Uraknak a' szegény Özvegyeket és Árvákat, és az én méltó Kapitányomnak *van Rossum*nak Feleségét és Gyermekeit, kinek keittődfél órákor lötték el a' tsípejét. Még nem holt meg: de kevés reménység van életéhez. Két Kadétoknak, kik közül egyik az én Unokám, még igen Ifjú, a' bal lábok lövettetett el. A' több Tisztek egészségesek. Tsak *Cranenburg* Hadnagy maradt halva. A' több hajók' állapotjáról semmit se' mondhatok, azt sem tudom kik maradtak azokon halva? Magok se' tudják még eddig az Ánglusok. Tsak azt tudom, hogy Vice-Admirális *Reyntjes*, könnyű sebet kapott, *Onstow* (Ánglus) Vice-Admirális' hajóján van. *Meurer* (Kapitány) jól van: de *Vassenaer* hajón még az ütközet' elein, halálos sebet kapott Holland Kapitány, és igen sok Embert vesztett. Nem tudom, hány megrongált hajók vagynak az Ánglusoknak? mert én nem látok többet körülöttem tiznél. Ajánlom magamat, 's reménylem,

hogy engedelmet nyerek a' Hollandiába való menetelre: magam további meg-igazíthatása végett. Vagyok

Az Uraknak

fzerentsétlen Admirálissok
de Winter.

Oly nagy örömet okozott a' Londoni Udvarnak 's Ministériomnak a' *Duncan* Admirális' győzedelme, hogy minekutánna az arról vett első híradásra ki süttögettetek az ágyúk Oct. 13-dikán, délelőtti tizedfél órakor: délután újra ki-süttögettetek még egyfzer, minekutánna a' bővebb Tudósítás eljérkezett. Ezenn kívül megvonattak minden Tornyokban a' harangok, és a' Londoni Kikötőhelyben fekvő minden hajók fel-rákták a' magok zászlóikat. Sok magános Személyek is nyilatkoztatták ezen nagy győzedelmen való örvendezéseket, mind a' Tamesis folyó-vizenn, mind a' szárazon való lövöldözéseik által. A' Hollandiai partokhoz oly közel esett ez a' szörnyű verekedés, hogy annak rémítő lármáját halhatták, 's borzafztó scénáját szemlélhették a' Lakosok.

A' Helvétusok' Bernai Kántonának Elöljáróit meg-fzóllította Fr. Kommisszárius *Maingot*, hogy küldenék el Bernából az Anglus Követet, a' ki most ott *Wickham* Úr. A' Bernai Elöljárók azt felelték,

hogy Bernában mindenkor vólt Ánglus Követ, és hogy Ők a' több Kantonokat kötelesek meg kérdezni, ily nagy tárgyra nézve. Ezen feleleten kívül, két Követeket is küldöttek Párisba, *Tiltier* és *Mutach* Urak' személyében, kik a' Direktóriumnak hathatósan eleibe terjeszszék, kívánsága' nehezségét.

Párisból írták Oct. 16-dikánn, hogy a' 4-dik Septemberi történet éppen nem változtatta meg; hanem tsak el nyomta, a' köz vélekedést. — A' Déli és Napnyugoti Departmánokban (Közönséges-Társaság-osztályokban) közönségesen mondja a' Nép, hogy nem szabad a' Nemzeti Törvényhozó gyűlés. Kemény hangú Hirdetmények kerengenek azokbann, *Rewbell*, *Lareveillere-Lepaux*, és *Barras* Direktorok, s az ezekkel tartó Nemzet-gyűlési Tagok ellen. Maga a' *Journal des Hommes libres* nevű Párisi Ujság is közöl egy ilyen Hirdetményt, melyben ily erős kifejezések olvastatnak: Polgárok! egy csoport meg veszett erköltsű gonosz emberek, kik magokat, az által a' zabolátlan vad Triumvirátus (t. i. a' feljebb nevezett 3 Direktorok) által hagygyák vezérelteni, meg - sértették a' Nemzetet a' Képviselőiben, es a' ti leg-jobb lelkű Törvényadóitokat, másféle földi számkivetésre ítélték. Kelly fel Fr. Ifjúság! tenéked

jutott az a' ditsőség, hogy szerezd vissza a' Nemzet' betsületét, és ály bszfzút érte. Hozd vissza Fr. Országnak szép napjait, melyektől meg-fosztották azt 8 esztendőktől fogva egy maroknyi Haramiák. " 's a' t. — Olasz-Országból ugyan e-les számú Katonaságot rendelt által a' Direktórium Fr. Országnak déli részeibe; de a' Márszíliai Levelek, melyek ezen fegyveres erőnek el érkezéséről szóllanak, nem említik, hogy annál fogva helyre-állott volna a' tsendesség.

A' Frantzia Direktórium vissza-hívta Nápolyból és Mádrítból a' maga Követeit. Nápolyba, *Canclaux'* helyébe azt a' *Treillardot* rendelte, a' ki félbe-szakasztotta *Lilleben* Lord *Malmesbury*val a' Békesség-alkut; Mádrítba pedig, *Servan* Ex-Ministert.

Párisban egy Katonai Kommisszió állított fel, az engedelem nélkül vissza-tért Kiköltöztek' meg-ítélese végett. Ezenn Kommisszió halálra ítélte Oct. 11-dikénn *Menars* Grófot, a' ki hamis Bizonyság-Levelek által akarta el titkolni a' maga Kiköltözöttségét. Oct. 13-dikánn számos gyalog és lovas Katonaság által kísértetett a' giljotínozás' helyére, a' hol oly bátorságot mutatott; hogy nem is akarta megengedni, hogy bé-kössék a' szemét.

A' Frantzia Elöljárók, Lottériát is állítottak fel, tsak hogy ez által is segíthessenek a' közönséges Kaszszának ügyefogyott állapotján. *Mercier*, a' ki legnagyobb ellenzője volt a' Lottériának: most maga lett annak Fő-Visgálójává.

Az úgy nevezett Rajnán-inneni (mi reánk nézve Rajnántúli, Respublika környüllásairól: — „Kolóniában a' Frantziák által fel-állított Magisztrátus, reá-parantsolt a' Polgárságra, hogy Ő hozzá semmi ellenző Írásokat ne merje útasítani. — Koblontzból és Bonnból némely Revolúzionisták ki-mentek seregestől Oct. 11-dikén Ahleweiler nevű Városotskába, hogy ott Szabadság' fáját plántáljanak. Plántáltak is: de azt a' jó szívű Lakosok azonnal ki vágták 's öfzsze-darabolták. Ezt látván a' Revolúzionisták, jónak ítélték el vonni magokat; hanem visszameneteljek közben egy Fr. Batalionnal találkozánn, azzal vissza-tértek a' nevezett Városotskába, 's fegyver közt új Szabadság' fáját ültettek, 's Beszédeket tartottak, de a' melyeket a' Lakosok közül senki se' halgatott: azután bé-ültek a' Vendégfogadóba, 's egész éjtszaka dorbézoltak. Reggel a' kontót, mely, 60 tallerra ment a' Magisztrátushoz küldötték, hogy fizesse ki: de az, valamint a' Szabadság-fája: úgy a' kontó ellen is protestált. — A'

Regensburgban ülő Német-Birodalmi Gyűlés el végezte Oct. 10. dikénn, hogy megkérje Tsáfzár Ő Felségét, a' Rajna' bal-meljkénn el kezdett Fr. Újjításoknak meggátoltatása végett.

Mediolánumból Octób. 5-dikénn: — „Az egész Cisalpina Respublikában meghirdettefett, hogy Idegenek ugyan mehetnek bé azon Közönséges-Társaság' földjére: de tartoznak jelenteni magokat azonnal a' Politzájnál, 's annak írásbéli engedelmé mellett, bátorságosan végezhetik a' magok dolgaikat.“

Genuából Oct. 4-dikénn: — „A' mostani Igazgatás' le-rontására tzélozott Özfzeesküvés' Részeseinek közönségessen kegyelmet hirdettetett a' Kormányfizek, ki yévén tsupán a' Fejeit 's Első-Indítóit az Özfzeesküvésnek.“

Elegyes Tudósítások.

Londonban egy Könyv jött ki, mely a' Fr. Respublika' Fundálóiról Anekdótumokat foglal magában.

A' Spanyol Fő-Ministerről Hertzeg Alcudiáról azt írták mostanság, hogy Királyi származású Hertzegkisalfzszonyt vesz Feleségül: most pedig azt hirdetik felöle némely Tudósítások, hogy ki esett a' Ki-

rályi grátziájából, és helyébe a' Római Spanyol Követ Fő-Nemes *Azara* Úr neveztetett legyen Fő-Ministerre. De ezt a' hírt meg-lehet, hogy csak a' sok Irígyek terjesztették ki *Alcudia* Hertzegről.

Bonaparte' Álló-képét úgy készítette egy *Ceracchi* nevű Római születésű Képfaragó, Carrarai fehér márványból, hogy szinte csak a' szállítás' hijjával vagyon a' Kép. A' nevezett Képfaragó' kezéből kerültek 2-dik *Jósef*nek és *Loudonnak* azon Mejj-Képeik is, melyek a' Bétsi Fegyverházban szemléltetnek: nem különben, *Metastasióé*, melyet a' Ts. K. Bétsi Bibliothékában lehet látni. Vólt *Cerrachi*, Északi-Amerikábann is 4 esztendőig, mely idő alatt öt Álló-képeket készített ott, úgy-mint: *Franklinét*; *Wasinghtonét*; és még más három nevezetes Embereket.

Bonaparténak gyermeki és Ifjúi esztendeiről két rendbéli Tudósítások tétettek közönségesekké Párisban, melyeknek summája ez: Cámpaniának *Brienne* nevű kis Városában vetette meg *Bonaparte* a' maga tudományának fundamentomát. A' Tanuló-társaihoz, egyformán mutatta Ő magát általjában. Egyhez se' nyilatkoztatatta valamely különösebb szeretetet: mint a' Masikhoz. Gyűlölője vólt minden gyermeki játékoknak, és csak magánosságban

kívánt élni. Egy egy kis kertetskéje vólt minden Tánulónak, a' melyet tartozott művelni. *Bonaparte* a' magáéból egy sűrű tserét formált, a' melybé el rejtette magát, mint valamely Remete: 's ha a' Tánuló-társai meg-háborították, nem tsak szóval, de erővel is ki-méréfszelt Ő kelni ellenek, akármennyin vóltak is. — 1785-dikben el hagyván a' *Briennei* Oskolát, Párisba ment, a' hol kíváltképpenvaló vonzódását 's kedvét nyilatkoztatta az Artilleristasághoz: minekokaért egészszenn a' mathésisre adta magát, a' minthogy Artillerista-Tisztte is lett kevéssel a' Revolútzió előtt. Mihelyt ki-ütötte magát a' Revolútzió, mindjárt úgy nyilatkoztatta Ő magát az éránt, hogy tsak nem minden Pajtásaitól hebehurgyasággal vádoltatott: de Ő nem hajtott reájok, sőt egykor a' mint sétált vólna néhány Ifjú Tiszt-társaival, a' víz partján; oly tüzessen disputált vélek; hogy azok szörnyen felgerjedtek ellene; és tsak egy pertzentésenn múlt; hogy első tűzökben bé nem vetették a' vízbe.

Egy Kiköltözött Frantzia, halva találtatott *Frauenfeldnél* Sept. 10 dikann. Midőn fel-böntatott a' teste: egészszenn öfsze vólt zsugorodva a' gyomra az éhség miatt, 's holmi tzipő-talp 's bőr darabok, fű, és fa-levelek találtattak benne.

A' nemes lelkű Orosz Tsáfszárné *Mária Feodorowna*; egy Szülőházat állított fel maga költségén, melybe, Házas, jó erkölcsű, 's szegény Szülő-Afzszonyokat vétet bé, 's azoknak úgy gondjokat viselteti beteg-ágyokban, hogy első rangú Dámák is megérhetnék oly gondviseléssel. Készített Babaságra is hűsz Személyeket, kiknek mind eledeljeokről, mind ruházatjokról maga gondoskodik, ez a' valósággal felséges gondokodású 's érzésű Felség.

Magyar Ország

Kismartonból Oct. 28-dik napján: —
„Tegnap és tegnapelőtt valóban felséges készülletekkel fogadtatott itten újra is a' Nádor-Ispány, 's Személyében a' várt *Nagyobb Vendégek* is meg tiszteltettek. Ő Királyi Hertzegsége Laxemburgból jött, 's mindjárt az Ország' szélén fekvő jószágai-ban Hertzeg *Eszterháznak* kezdett vadászni. A' vadászat után Kis Martonba érkezett sok ágyúzások között. Tsak hamar azután igen gazdag készülletű asztalokhoz ültek közel száz Vendégek. Estvére a' Vár (Kastély), az ellenébe szolgáló épülettel, és a' kertel együtt oly gyönyörűségesen ki-vólt világosítva, zöld, veres, és arany-színt mutató métsekkal, hogy ahoz szebbet sok idegen Országokban is ritkán látni. A' Királynak, és a' Királynénak Ké-

pe, és a' Kereszt-nevek ki-vóltak mester-séges tüzek által tsinalva. A' Hertzeg' Teá-tromában egy tréfás darabot jádzottak a' Bétsből hozatott Komédiások, és egy új *Pigmalion* nevű Ballétet tántzolt ama' hí-res *Vigano*, Feleségével, 's a' Kis Leányá-val. Az utánn Maskarás-Bál vólt a' Ka-stély' szálájában, 's gazdag vatsora. Más-nap, Oct. 27-dikén jókor reggel a' *Wan-dorfi* Kőszénbányáknak meg-nézésére ment a' Nádor-Ispány, a' hol Gr. *Saurau*, *Ru-precht* Udvari Tanátsos 's más Uraktól fo-gadtatott Ő Kir. Hertzegsége. Délre vízf-za-érkezett ide, 's egy kevés falatozás (Collatió) utánn ki ment egy nagy vadá-fzatra, mely egész estig tartott, 's a' hol ezer nyúlat, és közel ezer fátzánt lőttek. Hat óra utánn estve kezdődött az ebéd, az utánn egy Szálábann vólt *Haydn*-nek amá' remek muzsikája, melynek neve: *A' meg-váltónk' szavai a' Keresztfán*. (Die Worte des Heilands am Kreutze) 's a' mely-nek tökéletes execútiójára sok Bétsi Mu-zsikusok, 's Énekesek hozattak ide le. Előbb a' Nádor-Ispánynak a' Teátromba való bé-lépésekor, el énekeltetett amaz-es-méretes ének: *Isten tartsa Ferentz Tsá-fzárt!* (Gott erhalte Frantz den Kaiser!) melyhez *Haydn* készítette a' muzsikát. Ezen gyönyörű Muzsikák utánn ismét *Vigánóék* tántzoltak. Ezenn'a' napon is

ki volt a' Vár és az ellenében álló épület világosítva, 's a' Vár kisebb szalájában Bál volt. Más nap 9 óra tájban el indult innen a' Nádor-Ispány sok ágyúzások között. Útját *Mozson* Vármegyében fekvő Fél-Toronynak (Halbthurn) vette, a' hol *Kristina* Fő-Hertzeg Alsószonynak főbb Tisztjeitől gazdagon meg-vendegeltetett. Az ezen a' környéken fekvő öt Divisióból álló Insurgenseket meg-visgálta, 's estvére Pözsonba ment. Mind Pösonban; mind az oda közel fekvő Püspökibenn (Bischdorf), sok készüléteket tesz Primás Ö Eminenzziája is a' Nádor-Ispánynak el fogadására. Püspökiből a' Csallóközön végig megy a' Nádor-Ispány, 's Növ. első napjára Budára szándekozi érní."

Béts:

Ama' nevezetes *Kozebue*; kinek Teátrumi Darabjai nagy meg-elegedést nyertek még eddig mindenkor a' Játéknéző-helyekben; Bétsbe hívatott 's el is jött már a' mint értjük; a' hol rendszerent való foglalatoskodása leszi; új Darabokat készíteni a' Ts. K. Teátrum' számára. Udvari Secretáriusi ranggal, és éltendei két ezer forint fizetésért.